

Onderzoek naar vleermuizen en overige soorten in kader van
de Flora- en faunawet

Erve 't Hengelman
Hengelmansweg 4, De Lutte

Colofon

Onderzoek naar vleermuizen in kader van de Flora- en faunawet
Erve 't Hengelman, Hengelmansweg 4, De Lutte

Uitgevoerd door:
Natuurbank Overijssel

Opdrachtgever: BIZ.Nu
Contactpersoon: dhr. W.Bekke

Projectnummer en versie: 308b, versie 1.0		Status: definitief
Projectleider: Ing. P.Leemreise	Veldmedewerker(s): Ing. P.Leemreise	Rapportdatum: 11 oktober 2013
Ligging projectgebied: Hengelmansweg 4 De Lutte	Amersfoortcoördinaten: 265.534 Y479.523	

Correspondentieadres:
Postbus 206
7480 AE Haaksbergen
info@natuurbankoverijssel.nl

1 Aanleiding en doel

Er zijn concrete plannen om op Erve Hengelman, gelegen aan de Hengelmansweg 4 in De Lutte, een kleinschalig zorgcentrum te realiseren. Om te kunnen bepalen of de voorgenomen activiteit in overeenstemming is met de Flora- en Faunawet en de Natuurbeschermingswet heeft Natuurbank Overijssel het plangebied op 11 juli 2013 onderzocht op de aanwezigheid van beschermde soorten welke door de voorgenomen activiteit negatief beïnvloed worden. De toegepaste onderzoeksmethode van de quickscan bestond uit een visuele inspectie van het onderzoeksgebied. Deze methode is niet geschikt om de functie van het plangebied voor vleermuizen in beeld te brengen. Daarom heeft Natuurbank Overijssel drie aanvullende avondbezoeken gebracht aan het onderzoeksgebied om de functie van het plangebied voor vleermuizen in beeld te krijgen. Voorliggend rapport beschrijft de bevindingen van dit onderzoek.

Voorliggend rapport moet beschouwd worden als een addendum bij het rapport 'Quickscan natuurwaardenonderzoek Flora- & Faunawet en pré-toets natuurbeschermingswet Erve 't Hengelman, Hengelmansweg 4, De Lutte'. (RAPPORT NR. 308, NATUURBANK OVERIJSEL, 2013).

Het in deze rapportage beschreven onderzoek is uitgevoerd met als doel het verkrijgen van antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

M.b.t. vleermuizen:

- Welke soorten maken gebruik van de locatie?
- Welke functie heeft het gebied voor betreffende soorten?
- Wordt bij de uitvoer van de ingrepen de Flora- en faunawet overtreden?

Dit rapport beschrijft de bevindingen van dit onderzoek. In dit rapport wordt niet ingegaan op het mogelijke effect van de voorgenomen activiteit op beschermde gebieden zoals de EHS, Natura2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten. Daarvoor wordt verwezen naar het rapport 'Quickscan natuurwaardenonderzoek Flora- & Faunawet en pré-toets natuurbeschermingswet Erve 't Hengelman, Hengelmansweg 4, De Lutte' (RAPPORT NR. 308, NATUURBANK OVERIJSEL, 2013).

2 Situering van het plangebied

Het onderzoeksgebied is gelegen aan de Hengelmansweg 4 in het buitengebied van De Lutte, gemeente Lossler. Op onderstaande afbeelding wordt de globale ligging van het onderzoeksgebied weergegeven. Het onderzoeksgebied wordt met de gele cirkel aangeduid.

Situering van het onderzoeksgebied. Deze wordt met de gele contour aangeduid.

Het onderzoeksgebied bestaat uit een oud agrarisch erf waarop verschillende agrarische gebouwen en een fors hoofdgebouw aanwezig zijn. Op één schuur na, zijn alle gebouwen gedekt met gebakken pannen en beschikken niet over muur- en dakisolatie. Het woongedeelte van het hoofdgebouw en een bijgebouw aan de voorzijde van het hoofdgebouw hebben een besloten kap (masonietplaten). Drie bijgebouwen en het hoofdgebouw bestaan uit houtskeletbouw met behulp van houten gebinten. De overige gebouwen zijn gefundeerd met beton en/of baksteen.

Aan de oostzijde van het erf ligt een gedeeltelijk met puin volgestorte mestsilo.

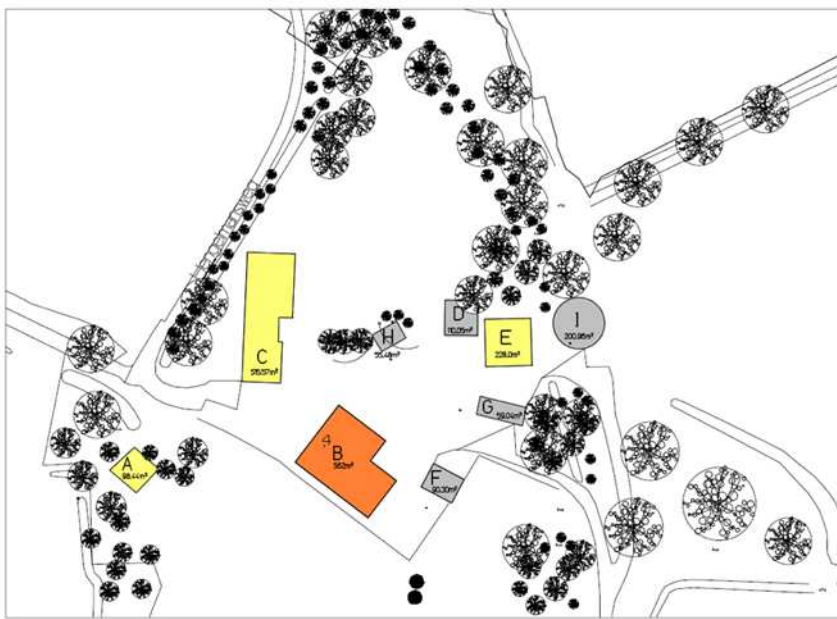
Het plangebied wordt doorsneden door de Hengelmansweg. Aan de noordzijde van het erf ligt een klein verruigd grasland, omsloten door bebouwing en opgaande beplanting. Het erf wordt aan de west-, noord- en oostzijde omsloten door een oude zomereikenopstand. Aan de zuidzijde grenst het onderzoeksgebied aan agrarische cultuurgrond. Deze was tijdens het bezoek in gebruik als grasland. Open water ontbreekt in het gebied.

Detailopname van het plangebied.

3. voorgenomen activiteit

De voorgenomen activiteit gaat uit van het hergebruik van de hiervoor geschikte agrarische bebouwing. De gebouwen die niet geschikt zijn of niet op een rendabele wijze geschikt zijn te maken voor het beoogde gebruik worden gesloopt. De oppervlakte van de gesloopte gebouwen zal worden gebruikt voor de herbouw van enkele gebouwen. De gebouwen die niet gesloopt worden, waaronder de karakteristieke woonboerderij 't Hengelman, zullen worden gerestaureerd/gerenoveerd ten behoeve van het beoogde gebruik.

Weergave van de wenselijke ontwikkeling van het erf.

De gebouwen die in de bovenstaande afbeelding in het geel worden weergegeven blijven op enige wijze behouden. Gebouw C ('n Esch) en gebouw D (De Moat) worden verplaatst op het erf en uitgebreid. Getracht wordt het originele vakwerk van De Moat te behouden. Gebouw A (Nije Aanleg) wordt uitgebreid en geschikt gemaakt voor bewoning. Ook gebouw E ('t Veld) wordt aan de voorzijde uitgebreid en geschikt gemaakt voor bewoning. Gebouw B (boerderij 't Hengelman) wordt eveneens geschikt gemaakt voor bewoning.

De sloop vindt plaats in twee fasen. De te slopen gebouwen, uitgezonderd een klein bijgebouw aan de voorzijde van het hoofdgebouw, worden in het voorjaar van 2014 gesloopt. Het bijgebouw aan de voorzijde wordt gesloopt nadat de herbouw van het hoofdgebouw gereed is. Dit in verband met het tijdelijk huisvesten van het paartje Kerkuilen welke in één van de schuren huist. De in de schuur aanwezige kasten worden tijdelijk verplaatst naar het bijgebouw. In het nieuwe hoofdgebouw worden twee kerkuilenkasten in de achtergevel geïntegreerd als duurzame oplossing voor de Kerkuilen. Na het gereed komen van de kerkuilenverblijven in het hoofdgebouw kan het bijgebouw gesloopt worden.

4. Methode

Het onderzoeksgebied is drie maal bezocht om inzicht te krijgen in de gebruiksfunctie van het erf voor vleermuizen. De toegepaste onderzoeksmethoden worden in deze paragraaf nader toegelicht. Tijdens het bezoek waren de weersomstandigheden geschikt voor het inventariseren van de aanwezige soorten (zie Tabel 1).

Gezien de grootte van het plangebied wordt niet verwacht dat er soorten en functies zijn gemist.

bezoekdatum	tijdstip	weersgesteldheid
13 juli 2013	21:30- 23:30	Half bewolkt, droog, windkracht 1, 21 °C
22 augustus 2013	20:30 – 22:30	Onbewolkt, 22 °C, windstil
4 september 2013	19:45 -22:15	Bewolkt, 17 °C, windstil

Tabel 1. Bezoekdata en weersgesteldheid

Onderzoeksmethodiek

Iedere dier- en plantengroep heeft zijn eigen methode van inventarisatie om zo een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de betekenis van het gebied voor de betreffende soorten of groepen. Hieronder wordt de onderzoeksmethode van de onderzochte groep gegeven zoals uitgevoerd in het plangebied.

Vleermuizen

Voor het in kaart brengen van vleermuizen is zowel visueel als auditief geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en vertragingsfunctie (type:Pettersson D240x) is de echolocatie, die vleermuizen uitzenden, voor ons hoorbaar gemaakt. Wanneer op basis van frequentie, klank en ritme niet met 100% zekerheid de soort bepaald kon worden, is een opname gemaakt op een extern opname apparaat (type: Zoom H2). Door middel van het computerprogramma Batsound is een nadere analyse uitgevoerd. Door de dieren ook zoveel mogelijk visueel waar te nemen is de determinatie geverifieerd en is het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld. Dit onderzoek is specifiek gericht op het in kaart brengen van verblijfplaatsen, soortsaanstelling en gebiedsgebruik.

Bezoeken in de zomermaanden zijn bedoeld om zomerverblijfplaatsen, waaronder kraamkolonies, in beeld te brengen. De bezoeken in augustus-september zijn bedoeld om paarverblijven en eventueel winterverblijven in beeld te brengen. De toegepaste methoden zijn gebaseerd op het vleermuisprotocol 2013 zoals opgesteld door het Netwerk Groene Bureau, Gegevensautoriteit Natuur en de Zoogdiervereniging.

Overige soorten

Voor het onderzoek naar de aanwezigheid van overige beschermde soorten is het plangebied visueel geïnspecteerd. Deze werkwijze komt overeen met de onderzoeksmethodiek zoals die gebruikt wordt bij de zogenaamde 'quickscan' natuurwaardenonderzoeken.

5 Volledigheid van de inventarisatie

Het onderzoek is niet volledig volgens het vleermuisprotocol uitgevoerd. Een volledig onderzoek conform het vleermuisprotocol bestaat uit minimaal vier bezoeken; twee in de zomermaanden (juni- juli) en twee in het najaar. Voorliggend rapport beschrijft de bevindingen van drie bezoeken. Een bezoek in juni ontbreekt. Deze onmissie wordt gecompenseerd door een individuele inspectie en beoordeling van alle gebouwen waarbij de gebouwen beoordeeld worden op geschiktheid om als kraamkolonie voor fungeren.

Met de gekozen methode en inspanning wordt invulling gegeven aan de onderzoeksplicht van de Flora- en faunawet. De houdbaarheid van verspreidingsgegevens van faunasoorten zijn aan een maximale periode gebonden. Voor de verspreidingsgegevens van licht beschermde soorten wordt veelal een bruikbaarheidsperiode van circa 5-6 jaar gehanteerd. Voor zwaar beschermde soorten als vleermuizen en vogels geldt een bruikbaarheidsperiode van circa 2-3 jaar. Na deze periode zijn de gegevens verouderd en dient beoordeeld te worden of de gegevens voldoende up-to-date zijn om te gebruiken bij ruimtelijke ingrepen. Voor dit alles geldt wel dat de planlocatie niet significant veranderd waardoor nieuwe leefsituaties kunnen zijn ontstaan.

6 Onderzoekresultaten

In dit hoofdstuk worden kort de bevindingen van het onderzoek weergegeven. De verspreidingskaart van de aangetroffen soorten is opgenomen in de bijlage. In het volgende hoofdstuk worden de wettelijke consequenties en aanbevelingen gegeven.

Hieronder worden de resultaten per soort en per functie behandeld. In de bijlage is een verspreidingskaart weergegeven met daarop de waargenomen vleermuizen en gebiedsfuncties.

6.1 Vleermuizen

Gedurende het onderzoek zijn vijf vleermuissoorten waargenomen:

- Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*)
- Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*)
- Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*)
- Gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*)
- Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*)

*Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*)*

Tijdens alle bezoeken werden enkele (maximaal drie) gewone dwergvleermuizen op het erf waargenomen welke foerageerde rond de opgaande beplanting. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat deze soort een verblijfplaats op het erf heeft. Bij de beoordeling van de gebouwen, zijn op één gebouw na, geen potentieel geschikte verblijfplaatsen aangetroffen. De potentieel geschikte verblijfplaats werd niet door vleermuizen benut, ook niet als zomerverblijfplaats door mannetjes. Er zijn tijdens de najaarsronden geen baltende mannetjes op het erf vastgesteld.

*Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*)*

Tijdens de bezoeken in juli en augustus werd één ruige dwergvleermuis waargenomen welke foerageerde rondom de oude eiken op het erf. Beide keren werd het dier aan het einde van het veldbezoek

opgemerkt. Vermoedelijk heeft dit dier een verblijfplaats buiten het onderzoeksgebied en behoort het erf tot het foerageergebied van deze soort.

Laatvlieger (Eptesticus serotinus)

Laatvliegers (maximaal 5 exemplaren) werden opgemerkt boven het grasland ten zuiden van het hoofdgebouw. Tijdens het bezoek op 22 augustus werden twee laatvliegers waargenomen die vanuit de noordwesthoek van het onderzoeksgebied op boomtophoogte over het onderzoeksgebied vlogen richting het graslandperceel. Vermoedelijk hebben deze dieren een verblijfplaats buiten het onderzoeksgebied. Er zijn geen aanwijzingen gevonden die op een verblijfplaats in het onderzoeksgebied duiden.

Gewone grootoorvleermuis (Plecotus auritus)

Tijdens het bezoek in september is een foeragerende Gewone grootoorvleermuis in het onderzoeksgebied aangetroffen. Deze vleermuis foerageerde langs de bomen in de noordwesthoek van het onderzoeksgebied. Winterverblijven en kraamkolonies, zoals tochtvrije zolders, ontbreken in het onderzoeksgebied.

Rosse vleermuis (Nyctalus noctula)

Tijdens het bezoek op 4 september werden enkele (maximaal 2) rosse vleermuizen waargenomen in de zuidwesthoek van het onderzoeksgebied. Deze boom bewonende soort heeft vermoedelijk een verblijfplaats in één van de oude eiken of beuken die daar staan. Tijdens het bezoek werd meermaals de sociale roep van de rosse vleermuis gehoord vanuit een vaste plek in het bos. Op die plek bevindt zich mogelijk een verblijfplaats.

Voor een beeld van de verspreiding van de waargenomen vleermuizen wordt verwezen naar de bijlage.

6.2 overige soorten

Er zijn in het plangebied geen andere beschermde soorten waargenomen.

7 Toetsing Flora- en faunawet

7.1 Algemeen

Sinds het inwerking treden van de AMvB artikel 75, 26 feb. 2005, is de beschermde status van dieren en planten opgedeeld in 3 tabellen. Soorten die vermeld staan op Tabel 1 zijn vrijgesteld van ontheffing indien de werkzaamheden aan te merken zijn als Ruimtelijke Ontwikkelingen. Tabel 2 en 3 soorten zijn zwaarder beschermd en hiervoor is nader onderzoek of toetsing noodzakelijk. Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn opgenomen in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn. In Nederland is de soortbescherming verankerd in de Flora- en faunawet en zijn de soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn opgenomen in tabel 3 van de AMvB artikel 75. Hierdoor zijn alle vleermuissoorten zwaar beschermd. Voor het verstoren en vernielen van vaste verblijfplaatsen is een ontheffing ex. 75C van de Ffwet vereist. Tot de vaste verblijfplaats wordt het hele functionele leefgebied van de vleermuis beschouwd. Daartoe behoren ook essentiële vliegroutes en foerageergebied. Ook is ontheffing nodig voor het verwonden en doden van vleermuizen.

7.2 Ingreep

De beoogde (ruimtelijke) ingreep heeft een mogelijk effect op vleermuizen. Hierbij is onderscheid te maken tussen tijdelijke en permanente invloeden die effecten kunnen veroorzaken. Dit zijn:

Mogelijke invloeden:

- Geluid bij sloop- en grondwerken;
- Licht tijdens de sloop- en bouwfase;
- Trillingen tijdens sloop- en bouwwerkzaamheden.

Mogelijke permanente invloeden:

- Mogelijk afname/verdwijnen van beschermde vaste rust- of verblijfplaatsen en/of jaarrond beschermde nesten;
- Vernielen/verdwijnen van beschermde soorten;
- Aantasting van de kwaliteit van het leefgebied van beschermde soorten;
- Aantasting van de kwaliteit van beschermde natuurgebieden.

7.3 Effectbeoordeling

Vleermuizen

Verblijfplaatsen

Er zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen op het erf vastgesteld. Alle op het erf waargenomen vleermuizen waren foeragerende beesten welke vermoedelijk een verblijfplaats buiten het onderzoeksgebied hebben, dan wel een verblijfplaats in bomen rondom het erf bezetten (zoals de rosse vleermuis).

De rosse vleermuis heeft doorgaans een verblijfplaats in natuurlijke holtes in bomen. Gelet op de waarneming van een roepend beest vanuit een groepje eiken en beuken in de zuidwesthoek van het onderzoeksgebied, wordt aangenomen dat de verblijfplaats zich daar ook bevindt. Het kappen van bomen behoort niet tot de voorgenomen activiteiten.

Conclusie:

Door de voorgenomen activiteit gaan er geen verblijfplaatsen van vleermuizen verloren.

Vliegroutes

Het plangebied vormt geen verbindende schakel in vliegroutes van vleermuizen. Voorgenomen ingreep heeft geen negatief effect op dit aspect van het functionele leefgebied van vleermuizen.

Conclusie:

Door de voorgenomen activiteit wordt het functionele leefgebied voor het aspect vliegroutes, niet aangetast.

Foerageergebied

De bomen op en rond het erf worden door verschillende soorten gebruikt als foerageergebied. Door de voorgenomen ingreep blijft deze functie behouden mits de bomen niet in fel licht geplaatst zullen gaan worden. Sommige soorten zijn gevoelig voor lichtverstoring.

Door de voorgenomen activiteit wordt het functionele leefgebied voor het aspect foerageergebied, niet aangetast.

Overige beschermde soorten

Deze zijn niet vastgesteld.

8 Toetsing Flora- en faunawet

Vleermuizen

Aanwezigheid verblijfplaatsen

Door uitvoering van de voorgenomen activiteit gaan geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen verloren. Er hoeft geen nader onderzoek uitgevoerd te worden, er hoeft geen ontheffing ex. Art. 75C van de Ff-wet aangevraagd te worden.

Aanwezigheid foerageergebied

Het onderzoeksgebied wordt door vleermuizen benut om te foerageren. Mits deze bomen niet met sterke schijnwerpers worden belicht, wordt deze functie niet aangetast door voorgenomen initiatief en is er geen sprake van een activiteit welke in strijd is met de Ff-wet. Er hoeft geen nader onderzoek uitgevoerd te worden, er hoeft geen ontheffing ex. Art. 75C van de Ff-wet aangevraagd te worden.

Betekenis plangebied in vliegroutes

Het plangebied heeft geen betekenis in functionele vliegroutes van vleermuizen. De voorgenomen activiteit is niet in strijd met de Ff-wet. Er hoeft geen nader onderzoek uitgevoerd te worden en er hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden.

Overige soorten

Er bevinden zich geen andere beschermde soorten in het plangebied. Er hoeft geen nader onderzoek uitgevoerd te worden en er hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden.

9 Mitigerende maatregelen

Er is geen wettelijke noodzaak om mitigerende maatregelen te treffen, maar initiatiefnemer heeft aangegeven bij de bouw van de nieuwe gebouwen rekening te willen houden met het 'vleermuisvriendelijk' inrichten van de nieuwe gebouwen door duurzame verblijfplaatsen te creëren in de gebouwen. Dat kan door enkele stootvoegen in muren weg te laten, door een zolderruimte toegankelijk en geschikt te maken als verblijfplaats en door houten betimmering aan gevels te plaatsen. Hierover heeft inmiddels overleg plaats gevonden met initiatiefnemer en ontwikkelaar. Dergelijke maatregelen zijn zinvol voor gebouw bewonende soorten als ruige- en gewone dwergvleermuis, laatvlieger en gewone grootoorvleermuis. Mogelijk ook voor andere, meer zeldzame soorten.

De volgende voorzieningen kunnen in de nieuwe gebouwen aangebracht worden:

- Weglaten stootvoegen bij enkele gebouwen. Op alle windrichtingen van de gebouwen worden enkele stootvoegen weggelaten. Hierdoor kunnen dwergvleermuizen de spouw betreden;
- Toegankelijk maken en inrichten van minimaal één zolder van een gebouw. Om een verblijfplaats te creëren voor soorten als gewone grootoorvleermuis en laatvlieger wordt een zolder van een gebouw toegankelijk gemaakt en ingericht specifiek voor vleermuizen;
- Muurplaten; op verschillende gebouwen worden houten muurplaten gemonteerd op ca. 1-1,5 cm van de muur met een opening aan de onderzijde. Zo wordt een geschikt zomer- en paarverblijf voor dwergvleermuizen gecreëerd.

Overige maatregelen

Om het erf aantrekkelijk te maken voor vleermuizen kunnen ook vleermuiskasten geplaatst worden in bomen rondom het erf. Daarvoor zijn twee typen kasten geschikt; platte kasten en ronde kasten van houtbeton. Op onderstaande afbeeldingen worden deze kasten weergegeven.

Voorbeeld van twee typen kasten.

10 Conclusie en aanbevelingen

Voorgenomen activiteit heeft geen negatief effect op het functionele leefgebied van vleermuizen. Er hoeft geen nader onderzoek uitgevoerd te worden, er hoeft geen ontheffing ex. Art. 75C van de Ff-wet aangevraagd te worden.

Literatuur

- Broekhuizen, S. (et al.). 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. K.N.N.V. Uitgeverij, Utrecht.
- Dietz, C., Nill, D. 2009. Vleermuizen; alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Tirion.
- Heusden, W.R.M., S.J. Vreugdenhil. 2006. Handreiking Flora- en faunawet. Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Dienst Landelijk Gebied, Utrecht.
- Ministerie van LNV., 2005 (herzien 2009). Buiten aan het Werk. Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren! Brochure.
- Sachteleben, J. & O. von Helversen, 2006. Songflight behaviour and mating system of the pipistrelle bat (*Pipistrellus pipistrellus*) in an urban habitat. In: *Acta Chiropterologica*, 8(2): 391-401, 2006.

Internet

- www.vleermuizenindestad.nl
- www.vleermuis.net
- www.zoogdiervereniging.nl

Bijlage:
Waarnemingen van vleermuizen in het onderzoeksgebied in 2013

